

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԻՐԱՎԱԲԱՆՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԵՎ

ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Թիվ 1(47)
2010 թ.

Գլխավոր խմբագիր՝
Լևոն Օհանյան

Խմբագրական խորհուրդ

Սամվել Դիլբանդյան -

գլխավոր խմբագրի տեղակալ

Դավիթ Մելքոնյան -

պատասխանատու քարտուղար

Գևորգ Դանիելյան

Գագիկ Համբարձումյան

Արթուր Վաղարշյան

Սերգեյ Առաքելյան

Վիգեն Քոչարյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
ՀՀ իրավաբանների միություն

Խմբագրության հասցեն՝

ՀՀ, 0025 Երևան,

Ալեք Մանուկյան 1, ԵՊՀ

իրավաբանական ֆակուլտետ:

Հեռ. 55-77-92

*Խմբագրությունը կարող է
հրատարակել նյութեր՝ համամիտ
չլինելով հեղինակների
տեսակետներից:*

*10 համակարգչային էջից ավելի
չպատվիրված նյութերը չեն
ընդունվում:*

Դասիչ՝ 77771

Տպագրական 7 մամուլ

Գրանցման թիվը՝ 798

Տպաքանակը՝ 500

Գինը՝ պայմանագրային

Հանձնված է շարվածքի

1.04.2010

Հանձնված է տպագրության

27.04.2010

СОЮЗ ЮРИСТОВ
РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ

**ГОСУДАРСТВО
И
ПРАВО**

Номер 1 (47)
2010 г.

Главный редактор:
Левон Оганян

Учредитель и издатель:
Союз Юристов РА

Редакционный совет

Самвел Дилбандян -
зам. главного редактора

Давид Мелконян -
ответственный секретарь

Геворг Даниелян

Гагик Амбарцумян

Артур Вагаршян

Сергей Аракелян

Виген Кочарян

Адрес редакции:
РА, 0025 Ереван,
ул. Алека Манукяна 1,
юридический факультет ЕГУ.
Тел.: 55-77-92

7 усл. печ. л.
Тираж: 500
Сдано в набор 1.04.2010
Подписано к печати 27.04.2010

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՇՆՈՐՀԱՎՈՐԱԿԱՆ 4

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ԵՎ ԴԱՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

Соловьев Александр
СОХРАНИТЬ ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ СИСТЕМЫ ПРИНЦИПОВ
УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА.....5

Սամվել Դիլբանդյան
ԱՆՁԻ ԻՐԱՎՈՒՆՔՆԵՐԻ ՈՒ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՇԱՅԵՐԻ ԱՊԱՅՈՒՄԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԳՈՐԾԻ ՀԱՐՈՒՑՄԱՆ ՓՈՒԼՈՒՄ 18

Արա Գաբուզյան, Կարո Բրուտյան
ՁԻՆԾԱՌԱՅՈՂՐԸ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԱՆՑԱԳՈՐԾՈՒԹՅԱՆ ՀԱՏՈՒԿ ՍՈՒԲՅԵԿՏ 27

Դավիթ Մելքոնյան
ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՉՓՈԱՆԻՇՆԵՐԸ.....33

Լյուդվիկ Դավթյան
ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՎՈՎ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ՏԵՔՍՏԵՐԻ ԿՐԻՄԻՆԱԼԻՍՏԻԿԱԿԱՆ ՀԵՂԻՆԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՀԵՏԱԶՈՏՄԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ և ԴՐԱՆՑ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ.....40

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԵՎ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Արման Սարգսյան
ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՒ ԱՆԴԱՄ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋԱ ԿՆՔՎԱԾ ԳՀՀ-Ի ԴՐՈՒՅԹՆԵՐԻ ՈՒՂՂԱԿԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ
ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 49

Սառա Շիրազյան
ՇՐՋԱԿԱ ՄԻՋԱՎԱՅՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՍԱՆԿՑԻԱՆԵՐԻ
ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔՈՒՄ 58

Դիանա Ղազարյան
ՋԱՐԳԱՅՈՂ ՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԼՈԲԱԼԻՋԱՑԻԱՅԻ ՀԱՄԱՏԵՔՍՏՈՒՄ.....64

Ани Акопян
ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ ЕВРОПЕЙСКОЙ КОНВЕНЦИИ О ЗАЩИТЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА И
ОСНОВНЫХ СВОБОД В АКТАХ СУДА ЕС.....73

ՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ ՈՒ ՊԱՏՍՈՒԹՅՈՒՆ

Տարոն Սիմոնյան
ՄԻՆԵՐԳԵՏԻԿԱՆ՝ ՈՐՊԵՍ ՀԵՏԴԱՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԻՋԱՌԱՐԿԱՅԱԿԱՆ ՈՒՂՂՈՒԹՅՈՒՆ...81

ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ

Տիրայր Վարդազարյան
ԿԱՐԳԱՊԱՀԱԿԱՆ ԶԱՆՑԱՆՔԻ ՍՈՒԲՅԵԿՏԸ՝ ԸՍՏ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ.....92

ՈՒՍԱՆՈՂԻ ԱՍԲՈՆ

Տիգրան Մարկոսյան
ՎԱՐԿԱՅԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ ՀԱՍԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԴՐԱ ԱՌԱՆՁԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....98

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՉԱՓԱՆԻՇՆԵՐԸ

Գալիք ՄԵԼՔՈՆՅԱՆ

ԵՊՀ Քրեական դատավարության և կրիմինալիստիկայի ամբիոնի սահարենյուր, իրավաբանական գիտությունների թեկնածու

Անկախացումից ի վեր Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացված և այսօր էլ շարունակվող դատաիրավական բարեփոխումների հիմնական նպատակը հասարակության վստահությունը վայելող իրավապահպան համակարգի ձևավորումն է: Թեև բարեփոխումների սլաքն ընդահանուր առմամբ ուղղված է ողջ դատաիրավական համակարգի կատարելագործմանը, այնուամենայնիվ դրա հիմնական նպատակը անկախ և անկողմնակալ դատարանի կայացումն է:

Ընդհանուր առմամբ, ողջ դատաիրավական համակարգի միաժամանակյա վերափոխումը եթե ոչ անհնարին, ապա բավականին բարդ գործընթաց է: Դա է պատճառը, որ վերափոխումն անհրաժեշտ է սկսել դատական համակարգի կատարելագործմամբ: Միայն անկախ, անաչառ և հասարակության վստահությունը վայելող դատական համակարգի առկայության պայմաններում է հնարավոր իրավապահպան ողջ համակարգի բարեփոխումը:

Դատաիրավական բարեփոխումների «շոգեքարշի» դերը, սակայն, դատական համակարգը կարող է կատարել միայն այն դեպքում, երբ ինքն իր հերթին վայելում է հասարակության վստահությունը որպես պետական իշխանության մարմիններից անկախ և իր գործառույթներն անաչառ իրականացնող մարմին:

Արդարացի չենք լինի, եթե չնշենք, որ անցած տարիների ընթացքում դատական համակարգի կատարելագործման ուղղությամբ բավական հաջողություններ արձանագրվել են: Սակայն սխալված էլ չենք լինի, եթե արձանագրենք, որ Հայաստանի

Հանրապետությունում դատարանը բավականին հեռու է արդարադատության և մարդու իրավունքների պաշտպանության երաշխավորը լինելուց:

Դատարանն արդարադատության իրականացման իր գործառույթը հաջողությամբ կարող է իրականացնել միայն այն դեպքում, եթե հասարակությունն այն դիտի որպես իր իրավունքների պաշտպանության գործունե մեխանիզմ՝ հիմնված արդարության վեհ գաղափարի վրա: Դատական իշխանության նկատմամբ հասարակության նման վերաբերմունք կարող է ձևավորվել միայն այն դեպքում, երբ դատարանն իրականացնի «թափանցիկ» արդարադատություն մի կողմից հասարակությանը ընձեռելով իր գործունեությունը վերահսկելու հնարավորություն, մյուս կողմից ապահովելով հաշվետվողականություն նույն հասարակության առաջ: Ինչպես իր որոշումներից մեկում իրավաճիտորեն նշել է ԱՄՆ Գերագույն դատարանը, հրապարակային դատական քննությունը մի կողմից մեղադրյալին ստիպում է ձեռնպահ մնալ «դատարանը որպես մարդկանց վրա հարձակվելու գործիք» օգտագործելու փորձերից, մյուս կողմից այն «դատական իշխանության հնարավոր չարաշահումները» զսպելու միջոց է՝:

Դատական քննության հրապարակայնությունը վաղուց արդեն դադարել է լոկ դատավարական սկզբունք լինելուց և վերածվել է պետության քաղաքական ռեժիմի բնութագրիչներից մեկի: Դեռևս Հեգելը նշում էր. «Դատավարության դոմբացությունը հաճախ կապում են պետական կառուցվածքի ազատության հետ: Այդ ազատությունն այն է, որ հանրությունը ձեռք է բերում սուբյեկտիվ գիտակցության իրավունք դատելու դատավարության բնույթի մասին»²:

Սա է պատճառը, որ դատական քննութ-

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔ ԵՎ

ՂԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

յան հրապարակայնությունը բարձրացվել է արդարադատության սահմանադրական սկզբունքի մակարդակի և իր արտացոլումն է ստացել դատական համակարգի անկախությունն ու մարդու իրավունքների պաշտպանության երաշխիքներն ամրագրող միջազգային իրավական փաստաթղթերում:

Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների պաշտպանության մասին եվրոպական կոնվենցիան, կարևորելով հրապարակայնությունը որպես արդարադատության իրականացման կարևոր և պարտադիր պայման, այն դիտել է արդարացի դատական քննության իրավունքի բաղադրիչ: Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի համաձայն. «Յուրաքանչյուր ոք, երբ որոշվում են նրա քաղաքացիական իրավունքներն ու պարտականությունները կամ նրան ներկայացված ցանկացած քրեական մեղադրանքը, ունի օրենքի հիման վրա ստեղծված անկախ ու անաչառ դատարանի կողմից ողջամիտ ժամկետում արդարացի և հրապարակային դատական քննության իրավունք: Դատարանի որոշումը հայտարարվում է հրապարակավ, սակայն ամբողջ դատաքննության կամ դրա մի մասի ընթացքում մամուլի ներկայացուցիչների և հանրության ներկայությունը կարող է չթուլատրվել՝ ժողովրդավարական հասարակության մեջ բարոյականության, հասարակական կարգի կամ պետական անվտանգության շահերից ելնելով, երբ դա են պահանջում անչափահասների շահերը կամ կողմերի մասնավոր կյանքի պաշտպանությունը, կամ այնքանով, որքանով դա, դատարանի կարծիքով, հատուկ հանգամանքների բերումով խիստ անհրաժեշտ է, եթե հրապարակայնությունը կարող է խախտել արդարադատության շահերը»:

Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի երկրորդ մասն ամբողջապես նվիրված է հրապարակայնության սկզբունքին, քանի որ Կոն-

վենցիան այն դիտում է արդարացի դատաքննության իրավունքի բաղկացուցիչ և դրա պահովման կարևորագույն երաշխիք: Դատարանն իր մի շարք որոշումներում նշել է. «Յոդված 6(1)-ում ամրագրված՝ դատական մարմինների առաջ դատաքննության հրապարակային բնույթը դատավարության կողմերին պաշտպանում է գաղտնիության պայմաններում, հասարակական դիտարկումից դուրս արդարադատության իրականացումից: Մինևույն ժամանակ այն ստորադաս և վերադաս դատարանների նկատմամբ վստահության ապահովման միջոցներից է: Արդարադատության իրականացումը տեսանելի դարձնելով՝ հրապարակայնությունը նպաստում է Յոդված 6(1)-ի նպատակի, այն է՝ արդարացի դատաքննության նվաճմանը, որի երաշխիքը Կոնվենցիայի իմաստով ցանկացած ժողովրդավարական հասարակության հիմնարար սկզբունքներից է»:

Թեև, ինչպես նշեցինք, դատական քննության հրապարակայնությունը կարևոր նշանակություն ունի դատական իշխանության նկատմամբ հասարակության վստահության ձևավորման համար, սակայն անվիճելի է նաև, որ հրապարակայնության սկզբունքի բացարձակացումը կարող է դատական իշխանության վրա ներագդման միջոց դառնալ: Դեռ 1962թ-ին Մարդու իրավունքների եվրոպական հանձնաժողովը նշել է, որ որոշ գործերով ՁԼՄ-ների թշնամական գործունեությունը կարող է անմիջական ազդեցություն ունենալ դատական քննության արդարացիության վրա և հանգեցնել պետության պատասխանատվության⁴: Սակայն, եվրոպական դատարանը ոչ միայն թուլատրելի է համարել ՁԼՄ-ների՝ հասարակական մեծ հնչեղություն ունեցող դատավարությունների մեկնաբանությունները⁵, այլև նշել է, որ դատական քննության հրապարակայնությամբ հեշտ չէ ազդել պրոֆեսիոնալ դատավորի վրա⁶:

Հրապարակայնության սկզբունքն իր արտացոլումն է ստացել ՀՀ քրեական դա-

տավարության օրենսգրքում, որի 16-րդ հոդվածում սահմանված ընդհանուր կանոնն այն է, որ քրեական գործերի դատական քննությունը բոլոր դատարաններում դռնբաց է:

Կոնվենցիայի 6(1) հոդվածը սահմանում է դատական քննության հրապարակային բնույթն ապահովող երկու ինքնուրույն երաշխիք՝ դռնբաց դատական քննություն և դատավճռի հրապարակումը:

Դռնբաց դատական քննությունն ապահովելը դեռևս բավարար չէ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի տեսանկյունից դատավարությունը հրապարակային բնութագրելու համար: Հաշվի առնելով Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններում իրավիճակի բազմազանությունը՝ Դատարանն ընտրել է պրագմատիկ մոտեցում՝ նշելով հրապարակային դատական քննության ապահովման ձևական երաշխիքների երկրորդական նշանակությունը: Դատական քննության հրապարակայնության գնահատման տեսանկյունից Դատարանը կարևորել է դատավարության փաստական իրողությունների գնահատումը⁸: Սա է պատճառը, որ մի կողմից դատարանն ընդլայնում է հրապարակայնության սահմանները՝ ներառելով այնպիսի բաղադրիչներ, որոնք հայրենի քրեական դատավարությունը երբևէ չի դիտել որպես հրապարակայնության սկզբունքի բաղկացուցիչ, մյուս կողմից դատարանը չի բացարձակացնում այս սկզբունքը և այն դիտարկում է արդարացի դատաքննության բոլոր տարրերի համակցությամբ:

Հրապարակային քննությունը նախ և առաջ կոչված է ապահովելու դռնբաց դատական քննությունը առաջին ատյանի դատարանում: Սակայն տեխնիկական պատճառներից ելնելով հրապարակային քննությունը երբեմն կարող է պարտադիր չհամարվել⁹: Եթե առաջին ատյանի դատարանում հրապարակային դատական քննություն չի անցկացվում, ապա դա կարող է փոխհատուցվել ավելի բարձր ատյանի դատարանում հրապարակային քննու-

յուն անցկացնելով: Սակայն այն պարագայում, եթե վերադաս դատարանը չի անդրադառնում կամ իրավասու չէ անդրադառնալու գործի փաստական կողմին, առկա է 6-րդ հոդվածի խախտում¹⁰: Միևնույն ժամանակ, եթե վերադաս դատական ատյանը հրապարակայնության բացակայության պայմաններում բեկանում է ստորադաս դատարանի՝ հրապարակային քննությամբ կայացրած արդարացման դատավճիռը, ապա առկա է 6-րդ հոդվածի խախտում: Նման դիրքորոշում Դատարանն արտահայտել է Իգուալ Կոլն ընդդեմ Իսպանիայի գործով, երբ հայցվորն արդարացվել է առաջին ատյանի դատարանում դռնբաց դատական նիստի ընթացքում, սակայն Շրջանային դատարանը բեկանել է առաջին ատյանի դատարանի արդարացման դատավճիռը: Այս գործով Դատարանը նշել է. «Տվյալ դեպքում շրջանային դատարանի իրականացրած քննության սահմանները թույլ են տալիս Դատարանին համարելու, որ դռնբաց դատական նիստ անհրաժեշտ էր: Իրականում շրջանային դատարանը չի սահմանափակվել գործի օբյեկտիվ կողմին այլ իրավական մեկնաբանություն տալով, այլ նաև վերանայել և նորովի է գնահատել առաջին ատյանի դատարանի ապացուցած փաստերը: Վերջինս անցնում է ըստ իրավունքի քննության սահմանը: Հետևաբար, վերադաս դատարանը գործը վերանայել է ըստ իրավունքի և ըստ փաստի: Հաշվի առնելով հայցվորի արդարացումն առաջին ատյանի դատարանի կողմից՝ դռնբաց նիստի ժամանակ ներկայացվել են բազմաթիվ ապացույցներ, ինչպես իրեղեն՝ դատական սեկվեստրի բանկային հաշվից տեղեկանքներ, այնպես էլ անձնական՝ հայցվորի հայտարարությունը, Դատարանը գտնում է, որ վերաքննիչ դատարանի կողմից հայցվորի դատապարտումը առանց նրան լսելու չի համապատասխանում Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի առաջին մասով նախատեսված արդար դատաքննության պահանջին»¹¹: Նշենք, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքը

ՔՐԵՍԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆԷ ԵՎ

ՂԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

այս առումով դատական քննության հրապարակայնության առավել խիստ և հստակ երաշխիքներ է նախատեսում: Մասնավորապես, հրապարակայնության սկզբունքն ամբողջությամբ կիրառվում է դատական քննության բոլոր փուլերում: ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 16-րդ հոդվածում դատական քննության հասկացությունն օգտագործվում է լայն իմաստով, և այս հարցում օրենքը որևէ սահմանափակում չի նախատեսում: Անգամ արագացված դատական քննության կարգի կիրառման դեպքում դատաքննությունը պետք է դնրբաց լինի: Մինչդեռ Եվրոպական դատարանը պարզեցված ընթացակարգով դատական քննությանը հրապարակայնության պահանջ չի ներկայացնում: Այսպես՝ Հերմինն ընդդեմ Իտալիայի գործով Դատարանը նշել է, որ. «նիստերը հրապարակային չեն եղել դիմողի կամավոր խնդրանքի հիման վրա պարզեցված քննության կիրառման հետևանքով: Պարզեցված քննությունն անվիճելի առավելություններ է նախատեսում մեղադրյալի համար. դատապարտման դեպքում նրա պատիժը էականորեն նվազեցվում է, և դատախազությունը չի կարող պատժի հետ կապված բողոք ներկայացնել... Մյուս կողմից՝ պարզեցված վարույթը հանգեցնում է ներպետական օրենսդրությամբ նախատեսված դատավարական երաշխիքների նվազեցման. դա վերաբերում է, մասնավորապես, լսումների հասարակական բնույթին և Գլխավոր դատախազի գրասենյակի կողմից գործում չներառված ապացույցներ ձեռք բերելու խնդրանք ներկայացնելու հնարավորությանը»¹²: Դատարանը, հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ դիմողն ունակ է եղել հասկանալու պարզեցված վարույթ կիրառելու վերաբերյալ իր խնդրանքի հետևանքները, հիմք ընդունելով, որ այս վեճը հասարակական շահի հետ որևէ առնչություն է ունեցել՝ այդպի-

սով խոչընդոտելով վերոհիշյալ դատավարական երաշխիքներից հրաժարվելուն, ինչպես նաև այն հանգամանքը, որ Իտալիայի օրենսդրությամբ պարզեցված վարույթի ամրագրումն ուղղված է բացառապես քրեական դատավարության պարզեցմանը և արագացմանը, նշել է. «Այն փաստը, որ առաջին և երկրորդ ատյաններում գործի քննությունը կատարվել է դմնփակ և հետևաբար՝ առանց հասարակության ներկայացուցիչների մասնակցության, չի կարող դիտվել որպես Կոնվենցիայի խախտում...»¹³:

Եթե բացառիկ հանգամանքեր չկան, Դատարանը հրապարակային դատական քննության բովանդակության մեջ ներառում է նաև դատական քննության բանավորության պահանջը¹⁴: Աքսենն ընդդեմ Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության գործով կայացրած վճռում Դատարանը նշել է, որ քրեական գործերով բանավորությունը պարտադիր չէ, եթե վերաքննիչ դատարանը մերժում է բողոքը միայն իրավունքի հիմքով¹⁵: Սակայն եթե վերաքննիչ դատարանը պետք է անդրադառնա և՛ փաստին, և՛ իրավունքին, մեղավորության կամ անմեղության, կամ պատժի վերանայման հարցերի, բանավորությունն անհրաժեշտ է¹⁶:

Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի երկրորդ մասը սահմանում է դմնփակ դատական քննություն անցկացնելու հիմքերը: ՀՀ քր. դատ. օր 16-րդ հոդվածի 2-րդ մասը մասնավորեցնում է կոնվենցիոն հիմքերը և հստակ սահմանում, թե կոնկրետ ինչ հանգամանքների առկայության պարագայում, ինչպիսի շահեր պաշտպանելու նպատակով և ում նախաձեռնությամբ կարող է դմնփակ դատական քննություն անցկացվել:

ՀՀ քր. դատ. օր 16-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ դատարանի որոշմամբ դմնփակ դատական քննություն կարող է անցկացվել պետական կամ ծառայողական գաղտնիքի հետ առնչվող հանցագործությունների գործերով:

Դատարանի նախաձեռնությամբ կամ դատավարության մասնակիցների միջնորդությամբ դատարանի որոշմամբ դռնփակ դատական քննություն կարող է անցկացվել նաև՝

1) անձնական և ընտանեկան կյանքին, անձի պատվին ու արժանապատվությանն առնչվող հանցագործությանների վերաբերյալ գործերով.

2) անձի սեռական ազատության և սեռական անձեռնմխելիության դեմ ուղղված հանցագործությանների վերաբերյալ գործերով.

3) քրեական դատավարությանը մասնակցող անձանց կամ նրանց մերձավոր ազգականների պաշտպանության անհրաժեշտության դեպքում:

Դատարանը դռնփակ դատական քննություն կարող է անցկացնել նաև ազգային անվտանգության և հասարակական կարգի պաշտպանության նկատառումներով, ինչպես նաև օրենքով նախատեսված այլ դեպքերում:

Այսպիսով, ՀՀ քր. դատ. օր-ը մանրամասնում է հրապարակայնության սահմանափակման կոնվենցիոնալ հիմքերը և սահմանում, որ նույնիսկ նշված հիմքերի առկայության պարագայում հրապարակայնությունը կարող է սահմանափակվել միայն բացառիկ դեպքերում, երբ դա չի վնասի արդարադատության իրականացմանը կամ չի հանգեցնի դատավարության հրապարակայնության սկզբունքի չարդարացված սահմանափակման:

Թեև, ընդհանուր կանոնի համաձայն, դատական քննությունը դռնբաց է, և դռնփակ դատական քննություն կարող է անցկացվել միայն դատարանի որոշմամբ, այնուամենայնիվ նույնիսկ դռնբաց դատական քննություն անցկացնելու դեպքում դատարանը պետք է զգուշություն ցուցաբերի, քանի որ որոշ ապացույցների հրապարակային հետազոտումը կարող է հանգեցնել կոնվենցիոնալ մեկ այլ՝ անձնական և ընտանեկան կյանքը հարգելու իրավունքի խախտման: Մասնավորապես, Պանտե-

լեյենկոն ընդդեմ Ուկրաինայի գործով Դատարանը նշել է. «Անհրաժեշտ է նշել, որ Վերաքննիչ դատարանը, վերանայելով գործը, հանգել է այն եզրակացությանը, որ դիմողի անձնական տեղեկության նկատմամբ առաջին ատյանի դատարանի դատավորների վերաբերմունքը չի համապատասխանել հոգեբուժական տվյալների հավաքման, պահպանման, օգտագործման և տարածման համար հատուկ ռեժիմին... Հիմք ընդունելով վերոգրյալ պատճառաբանությունը՝ Դատարանը գտնում է, որ այս կապակցությամբ տեղի է ունեցել Կոնվենցիայի 8-րդ հոդվածի խախտում»¹⁷:

Կարծում ենք՝ Կոնվենցիայի 6-րդ հոդվածի տեսանկյունից հրապարակայնության սկզբունքն անհրաժեշտ է տարածել նաև մինչդատական վարույթում կալանքը որպես խափանման միջոց կիրառելու մասին միջնորդությունների քննարկման նկատմամբ: ՀՀ քր. դատ. օր-ի համաձայն՝ միջնորդությունը քննում է դատավորը միանձնյա, դռնփակ դատական նիստում՝ միջնորդությամբ դիմած պաշտոնատար անձի կամ նրա ներկայացուցչի մասնակցությամբ (ՀՀ քր. դատ. օր. 283 հոդվածի առաջին մաս): Նման կարգավորման պարագայում, երբ միջնորդությունների քննությունն իրականացվում է փակ, հասարակական հսկողությունից դուրս, բարձրանում է դատարանի կողմից կամայական որոշումներ կայացնելու հավանականությունը: Այս մոտեցման հակառակորդները որպես իրենց դիրքորոշման հիմնավորում կարող են նշել նախաքննության զաղտնիքի պահպանման անհրաժեշտությունը, սակայն, կարծում ենք, որ ճկուն մոտեցում դրսևորելու պարագայում նման խնդիր չի առաջանա: Պրակտիկան ցույց է տալիս, որ կալանքը որպես խափանման միջոց կիրառելու մասին միջնորդություններ կայացնելիս վարույթն իրականացնող մարմինը բավարարվում է միայն համապատասխան հիմքերի առկայությունը նշելով առանց դրա հիմքում կոնկրետ ապացույցներ դնելու: Ավելին, նույնիսկ եթե համապատաս-

ՔՐԵԱԿԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆԷ ԵՎ

ՂԱՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

խան հիմքերի առկայությունը հիմնավորվում է կոնկրետ ապացույցներով, դրանք, որպես կանոն, նախաքննության ընթացի վրա էական ազդեցություն ունենալ չեն կարող: Սակայն, ամեն դեպքում, երբ առկա է նախաքննության գաղտնիքը հրապարակելու վտանգ, դատարանին պետք է իրավունք վերապահել որոշում կայացնել դռնփակ քննություն անցկացնելու մասին: Նման ընթացակարգն դատավորի զգոնությունն ու պատասխանատվությունը բարձրացնող կարևոր երաշխիք է, և եթե անգամ դատարանը որոշում է կայացնում դռնփակ քննություն անցկացնելու մասին, այն պետք է հիմնավորված լինի: Կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին դատարանի որոշումը ամեն դեպքում պետք է հրապարակվի դռնբաց դատական նիստում, քանի որ այն չի բովանդակում այնպիսի տվյալներ, որոնք կարող են խախտել նախաքննության գաղտնիությունը:

ՀՀ. մր. դատ. օր. 16-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ դատարանների դատավճիռները և այլ վերջնական որոշումները հայտարարվում են հրապարակայնորեն: Դռնփակ դատական քննություն անցկացնելու դեպքում դատարանի որոշման հիման վրա կարող են հրապարակայնորեն հայտարարվել դատավճռի կամ այլ վերջնական որոշման միայն ներածական կամ եզրափակիչ մասերը. չեն հրապարակվում այն մասերը, որոնք հիմք են հանդիսացել դռնփակ դատական քննություն անցկացնելու համար: Դատավճռի հրապարակման առումով ևս ՀՀ քրեադատավարական օրենսդրությունը ոչ միայն համապատասխանում է Կոնվենցիայի պահանջներին,

այլև նախատեսում է դատական ակտին հասարակության իրազեկումն ու հասարակական հսկողությունն ապահովող գործուն երաշխիքներ: Կոնվենցիան դռնբաց դատական նիստում դատավճիռը հրապարակելու պահանջ չի ներկայացնում: Սուտերն ընդդեմ Շվեյցարիայի գործով Դատարանը նշել է. «1889թ-ի օրենքի 197-րդ բաժնի համաձայն՝ Վճռաբեկ զինվորական դատարանի 1977թ. հոկտեմբերի 21-ին կայացրած դատավճիռը տրամադրվել է կողմերին, սակայն չի հրապարակվել դռնբաց դատական նիստում... Յուրաքանչյուր ոք, ում համար դա հետաքրքրություն է ներկայացնում, կարող է ծանոթանալ Ձինվորական վճռաբեկ դատարանի դատավճռի ամբողջական տեքստին կամ ձեռք բերել դրա պատճենը. բացի դրանից՝ այնպիսի կարևոր դատավճիռները, ինչպիսին է Սուտերի գործով կայացված որոշումը, հետագայում հրատարակվում են պաշտոնական ժողովածուներում: Դրա դատական պրակտիկան, հետևաբար, որոշ դեպքերում բաց է հասարակական վերահսկողության համար: Ինչ վերաբերում է Ձինվորական վճռաբեկ դատարանի կողմից սույն գործով քննարկված հարցերին և վերջինիս որոշմանը, որի արդյունքում Վերաքննիչ դատարանի որոշումը վերջնական էր դարձել, և ոչինչ չէր փոփոխվել պրն. Սուտերի վերաբերյալ դրա հետևություններում, 6-րդ հոդվածի 1-ին մասի տառացի մեկնաբանությունը..., որը վերաբերում է դատավճռի կայացմանը, շատ կոշտ է թվում և ոչ անհրաժեշտ 6-րդ հոդվածի նպատակներին հասնելու համար... Այսպիսով, Դատարանը համաձայն է Կառավարության և Հանձնաժողովի մեծամասնության հետ՝ եզրակացնելով, որ Կոնվենցիան չի պահանջում դատավարության վերջին փուլում կայացված դատավճռի բարձրաձայն հրապարակում»¹⁸:

¹ St'u Уильям Бернам Правовая система Соединенных штатов Америки. М., РИО "Новая юстиция", 2007, էջ 507:

² Гегель. Философия права. М., 1990, էջ 446:

³ St'u Axen v. Federal Republic of Germany, 8 December 1983, Series A no 72; Pretto v. Italy, 8.12.1983, Series A no 71; Sutter v. Switzerland, 22 February 1984, Series A No 74.

-
- ⁴ Տես X-ն ընդդեմ Ավստրիայի գործով Եվրոպական Հանձնաժողովի N1475/62 որոշում, Coll. Dens.31, p.43 (1963):
- ⁵ Տես X-ն ընդդեմ Նորվեգիայի բողոք N3444/67, 13YBECHR 302 (1970); Sunday Times v. UK, Series A no 30 (1979);
- ⁶ Քրաքսին ընդդեմ Իտալիայի գործով դատարանը նշել է. «Պրոֆեսիոնալ դատավորների փորձն ու պատրաստվածությունը թույլ են տալիս վերջիններիս ուշադրություն չդարձնել արտաքին ազդեցությանը»: (Craxi v. Italy, բողոք N34896/97, 5 December, (2002)):
- ⁷ Տես The European System for the Protection of Human Rights. Edited by R. St. J. Macdonald, F. Matscher, H Petzold. Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht, Boston, London. էջ 393.
- ⁸ Տես Pretto, para. 22; Axen, para. 26; Sutter, para. 27; Campbell and Fell, para. 91.
- ⁹ Տես Nuala Mole and Catharina Harby. The right to a fair trial. A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights. Human rights handbooks, No.3, 2006, էջ 20:
- ¹⁰ Տես Nuala Mole and Catharina Harby, նշվ. աշխատությունը, էջ 21:
- ¹¹ Igual Coll v. Spain, բողոք N37496/04, 10.03.2009, para. 36,37:
- ¹² Hermi v. Italy /GC/, բողոք N18114/02, 18.10.2006, para. 78.
- ¹³ Նույն տեղում, para. 81:
- ¹⁴ Տես Fischer v. Austria, 26 April 1995, para.44:
- ¹⁵ Տես Axen v. Federal Republic of Germany, 8 December 1983, para. 28:
- ¹⁶ Տես Ekbatani v. Sweden, 26 May 1988, and Cooke v. Austria, 8 February 2000:
- ¹⁷ Panteleyenکو v. Ukraine . բողոք N11901/02, 29.06.2006, para. 61, 62:
- ¹⁸ Sutter v. Switzerland. բողոք N8209/78, 22.02.1984, para. 31, 34:
-